

Zwłoka lub opóźnienie w wykonaniu zobowiązań

Często w umowach między stronami zastrzegana jest kara umowna na wypadek dopuszczenia się przez dłużnika zwłoki bądź opóźnienia w wykonaniu zobowiązania. Taki zapis pełni swego rodzaju funkcję gwarancyjną albowiem determinuje działania dłużnika w celu terminowego wykonania na rzecz wierzyciela świadczenia zawartego w umowie. Oba pojęcia - zwłoki i opóźnienia, związane są z niewykonaniem przez dłużnika świadczenia w określonym terminie, który najczęściej wskazywany jest w umowie. Jeżeli termin nie jest określony w umowie, wówczas, gdy dłużnik nie spełnia swojego zobowiązania niezwłocznie po wezwaniu go przez wierzyciela. Co prawda w codziennym obrocie gospodarczym spotyka się zamienne używanie pojęć zwłoki i opóźnienia, niemniej jednak oba pojęcia znacząco się różnią i wywołują odmienne skutki prawne.

Z opóźnieniem tzw. zwykłym mamy bowiem do czynienia wtedy, kiedy dłużnik nie spełnia świadczenia w terminie z powodu okoliczności za które nie ponosi odpowiedzialności. Zwłoka z kolei definiowana jest jako swego rodzaju opóźnienie kwalifikowane i zachodzi wówczas, gdy dłużnik nie spełnia świadczenia w terminie, z powodu okoliczności za które ponosi odpowiedzialność.

Wskazana zależność została zawarta w art. 476 k.c. który to przepis stanowi iż: *„dłużnik dopuszcza się zwłoki, gdy nie spełnia świadczenia w terminie, a jeżeli termin nie jest oznaczony, gdy nie spełnia świadczenia niezwłocznie po wezwaniu przez wierzyciela. Nie dotyczy to wypadku, gdy opóźnienie w spełnieniu świadczenia jest następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi”*.

Art. 476 k.c. zawiera swego rodzaju domniemanie prawne z którego wynika, iż dłużnik nie dotrzymując terminu wykonania zobowiązania dopuszcza się zwłoki. Dopuszcza się zatem kwalifikowanej formy opóźnienia. Jedyny obowiązek wierzyciela sprowadza się w tym przypadku do wykazania, że upłynął bezskutecznie termin do wykonania przez dłużnika świadczenia. Natomiast w przypadku, gdy dłużnik podnosi, iż nie spełnił świadczenia w terminie z powodu okoliczności za które nie ponosi odpowiedzialności, a zatem że dopuścił się jedynie opóźnienia zwykłego a nie kwalifikowanego w postaci zwłoki, winien tę okoliczność wskazać (wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 25 maja 2006 r., I ACa 1229/05). W interesie bowiem dłużnika jest wykazanie, iż nie wykonał zobowiązania z powodu okoliczności za które nie ponosi odpowiedzialności. Dopóki więc tego nie wykaże, uchybienie przez dłużnika terminowi, kwalifikowane będzie jako zwłoka. To z kolei będzie stwarzać dalej idące negatywne następstwa dla dłużnika, niż by to miało miejsce w przypadku opóźnienia zwykłego.

W przypadku bowiem opóźnienia zwykłego, wierzyciel może żądać odsetek za czas opóźnienia, chociażby nie poniósł on żadnej szkody (art. 481 § 1 k.c.) Ponadto, na zasadach ogólnych przysługuje mu roszczenie o wykonanie przez dłużnika zobowiązania.

Z kolei w przypadku zaistnienia zwłoki, stosownie do przepisów art. 477-481 k.c. wierzyciel może:

- niezależnie od wykonania zobowiązania, żądać od dłużnika naprawienia szkody wynikłej ze zwłoki,
- w przypadku gdy wskutek zwłoki dłużnika, świadczenie utraciło dla wierzyciela całkowicie lub w przeważającym stopniu znaczenie, może on świadczenia nie przyjąć i żądać naprawienia szkody wynikłej z niewykonania zobowiązania,
- żądać odsetek za czas zwłoki, może ponadto żądać tzw. wykonania zastępczego na koszt dłużnika w wypadkach wskazanych w art. 479 i 480 k.c.

Poza tym, jeżeli przedmiotem świadczenia jest rzecz oznaczona co do tożsamości, dłużnik będący w zwłoce odpowiedzialny jest za utratę lub uszkodzenie przedmiotu świadczenia, chyba że utrata lub uszkodzenie nastąpiłoby także wtedy, gdyby świadczenie zostało spełnione w czasie właściwym.

Ponadto trzeba zauważyć, iż niezależnie od skutków przewidzianych w kodeksie cywilnym, zarówno w przypadku opóźnienia zwykłego jak i kwalifikowanego w postaci zwłoki, dłużnika obciążają skutki wynikające z umowy jaką zawarł z wierzycielem.

Na podstawie powyższego, w interesie dłużnika jest udowodnienie i wykazanie, iż uchybienie terminowi świadczenia nastąpiło z przyczyn za które nie ponosi on odpowiedzialności. Jego odpowiedzialność i skutki w przypadku zwłoki są bowiem nieporównywalnie większe niż ma to miejsce w przypadku dopuszczenia się przez niego opóźnienia zwykłego. Z kolei w interesie wierzyciela byłoby, pragnąc zapewnić sobie jak najwięcej możliwości w przyszłości, by dłużnik nie udowodnił, że niewykonanie przez niego zobowiązania w terminie nastąpiło z przyczyn za które nie ponosi on odpowiedzialności.

Należy mieć również na względzie, iż zgodnie z art. 473 k.c. strony umowy mogą rozszerzyć bądź ograniczyć zakres okoliczności, za które dłużnik będzie odpowiadał. W tym stanie, może dość do sytuacji, iż zwłoka jak i opóźnienie zwykłe nie będą się praktycznie między sobą różniły.

Autor: Paweł Tokarski, radca prawny, Kancelaria Prawna Piszcz i Wspólnicy